

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*Бреус Д.К., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Постановка проблеми. Соціальна сфера є одним із ключових елементів системи функціонування сільських територій, оскільки вона визначає рівень якості життя, впливає на формування демографічної ситуації та економічну активність суб'єктів сільських територій. Попри те, що важливість соціальної сфери обумовлена її ключовою роллю у забезпеченні формування людського капіталу та підтримці соціального забезпечення, сучасний стан соціальної сфери в Україні характеризується значними проблемами, які обумовлено в першу чергу особливостями впливу воєнного стану на економіку України.

В умовах повномасштабної війни для сільських територій, важливим завданням є створення належних умов для підприємців, що у результаті дасть змогу створити нові робочі місця та збільшити дохідну частину бюджету сільських територіальних громад.

Більш того, проблему ускладнено тим, що при формуванні державної політики, яка впливає на розвиток суспільства, пріоритет здебільшого зосереджено на міських агломераціях, це створює нерівність між сільськими та міськими регіонами, розрив між потребами населення та можливостями місцевих бюджетів, що у свою чергу веде до появи інших соціально-економічних проблем та гальмує розвиток сільських територій. Дослідження сучасного стану соціальної сфери задля розвитку сільських територій є стратегічним завданням, від якого залежить майбутня соціальна стабільність та формування потенціалу до сталого розвитку сільських територій як невід'ємної частини національної економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних питань розвитку соціальної сфери в системі сільських територій присвячено багато наукових праць вчених та практиків: це монографії, аналітичні доповіді, а також величезна кількість наукових статей.

Зокрема Уманець Т.В. у своєму дослідженні приділила увагу найгострішим проблем соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад до проведення реформи децентралізації, виділивши важливість значення соціальної інфраструктури [16].

Кириченко С.О. пропонує наступну класифікацію соціальної сфери за трьома напрямками, а саме: комунально-побутового обслуговування, управління й охорони громадського порядку та екологічного захисту, соціально-економічного обслуговування [8, с.55].

Натомість Воркун Л.І. та Демкович Л.К. приділяли увагу лише двом великим частинам соціальної інфраструктури сільських територій, а саме:

соціально-побутову та соціально-культурну, які в собі налічують значну кількість компонентів [3, с.202].

Найбільш детально аналізує соціальну інфраструктуру сільських територій Кінаш І. П., у форматі шести складових: соціально-економічна, комунікативна, громадсько-політична, освітньо-духовна, соціально-оздоровча та соціально-побутова [9, с.172-174].

Варто підкреслити працю Пігуль Н.Г., яка виділила значний перелік функцій та ролей соціальної інфраструктури, що досить тісно пов'язані з галузями економічної діяльності та економічним розвитком і спрямовані на розвиток суспільства [13].

Натомість, Газуда С.М. приділив увагу впливу соціальної інфраструктури на сталий розвиток сільських територій та населення, зокрема внутрішнім та зовнішнім чинникам житлових умов та іншим складовим соціальної інфраструктури [4].

Невирішені складові загальної проблеми. Сільські території є невід'ємною частиною успішної економіки України як аграрної держави. Погіршення стану соціальної сфери сільських територій гальмує сталий розвиток територій, що є надзвичайно небезпечним для збереження соціального, демографічного та економічного потенціалу цих територій. Саме тому забезпечення розвитку соціальної інфраструктури повинно бути пріоритетним напрямом на короткостроковий та довгостроковий періоди, що дозволить відродити колишній потенціал села, сприятиме розширенню ініціатив представників великого та малого бізнесу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз складових соціальної сфери сільських територій, визначення напрямів сільського розвитку та виокремлення індикаторів розвитку соціальної сфери сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське населення є основою формування трудового ресурсу в аграрному секторі економіки, чисельність якого значно зменшується з причин негативних соціально-економічних та демографічних процесів в країні [10, с.48]. За даними офіційної державної статистики, загальна кількість населення становить 41,6 млн. жителів. Із них сільських жителів 30,6%. Якщо взяти показник 2022 р., чисельність сільського населення за 10 років скоротилася приблизно на 17%. Структурно, економічно активне сільське населення працездатного віку становить 5,18 млн. осіб, при цьому рівень зайнятості сільського населення в 2021 році становив 62%, а міського 66,8%. Відповідно, рівень безробіття серед сільського населення України становив 11,2% і серед міського – 9,8% [7].

Сільські території займають ключове місце в системі соціально-економічного розвитку всієї країни. Функції, які покладено на сільські території наведено на рисунку 1.

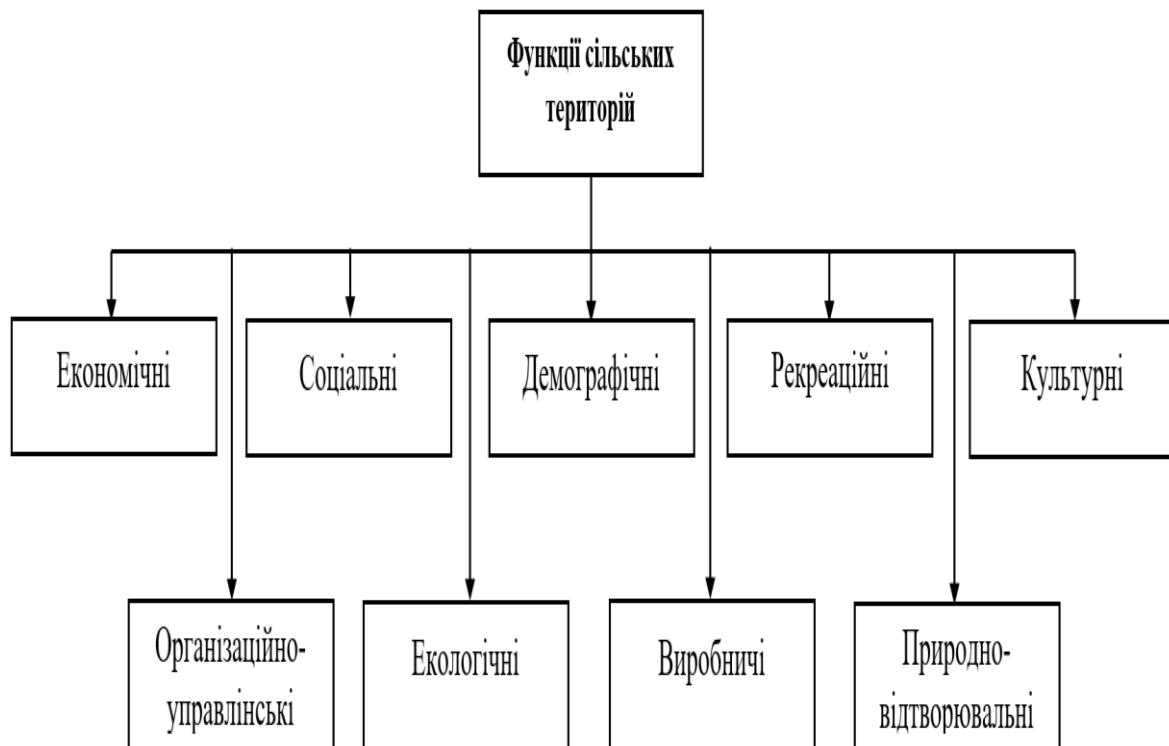

Рис. 1. Функції сільських та селищних територій

Джерело: складено автором за даними [12, 17, с.119]

Рисунок свідчить, що саме соціальна сфера являє собою частину економічної системи, функціональним призначенням якої є надання послуг соціального призначення. Соціальна сфера є важливою частиною сільської території, оскільки за своїми характеристиками вона визначає її привабливість.

Поняття «соціальна інфраструктура» слід розглядати як сукупність видів економічної діяльності, які мають чітко виражену спільність функцій, особливе призначення в суспільному поділі праці та низку характеристик, що істотно відрізняють ці види економічної діяльності від матеріального виробництва, зокрема: здебільшого збіг стадій виробництва та споживання, наявність безпосереднього контакту зі споживачем, орієнтація на індивідуального споживача або суспільство в цілому, локальність споживання через неможливість транспортування та накопичення послуг [15].

На сьогодні, в основному дослідники розглядають соціальну інфраструктуру з точки зору матеріальної бази соціального комплексу, що охоплює систему матеріальних об'єктів, призначенням яких є забезпечення життєвих потреб частини суспільства, що проживає на сільських територіях. Так, у роботах Швайка Л.А. та Дідківської Л.І. соціальною інфраструктурою є комплекс галузей народного господарства, що спрямовано на задоволення соціально-культурних, духовних та інтелектуальних потреб суб'єктів [6, 18]. Газуда С.М. стверджує, що соціальна інфраструктура – це комплекс об'єктів, які забезпечують функціонування суспільного виробництва та відтворювання, життєдіяльності суспільства та формування трудового ресурсу [4, с.46].

Реформування економіки України та ринкові трансформації аграрного сектора призвели до змін не тільки в аспектах власності у сільському

господарстві, а й в укладі життя суспільства, що проживає на сільських територіях, соціально-демографічну та професійну структуру населення, соціальну сферу життя. Саме тому, розгалужена соціальна інфраструктура має важливе значення у забезпеченні сталого розвитку сільських територій. Окрім того, соціальна інфраструктура має вагоме значення не тільки в питаннях формування фізичних та інтелектуальних здібностей до праці, а й вирішує питання забезпечення рівня освіти, кваліфікації трудових ресурсів, культури, охорони здоров'я, поліпшення умов праці та побуту, організації відпочинку, розвитку сфер торгівлі та транспорту. Через медичне, культурно-побутове обслуговування, житлово-побутові умови, освіту, торгівлю, громадське харчування, підготовку трудових ресурсів інфраструктура впливає на раціональне використання соціально-трудоного потенціалу та його відтворення.

Оскільки соціальна інфраструктура є комплексом галузей, що спрямована на задоволення потреб населення та забезпечення сприятливих умов життєдіяльності, то варто підкреслити, що ці галузі здебільшого пов'язані з обслуговуванням населення. До таких галузей відносять:

- житлове та комунальне господарство;
- підприємства з побутового обслуговування;
- енергетичне господарство із забезпечення об'єктів соціального призначення;
- торговельні підприємства;
- освітні установи;
- медичні установи;
- рекреаційні зони [4, с.45].

Багато науковців виокремлюють різні групи об'єктів соціальної сфери, так наприклад в аграрному праві України виділено наступні групи об'єктів соціальної сфери:

- об'єкти житлово-комунального господарства та побутового обслуговування, до яких відносять будинки, гуртожитки, водогони, об'єкти газопостачання, теплозабезпечення й водозабезпечення та їх обслуговування;
- об'єкти охорони здоров'я, фізичної культури та соціального забезпечення, до яких відносять медичні заклади, санаторії, пансіонати, табори, будинки відпочинку, спортивні зали, басейни, спортивні клуби та школи;
- освітні об'єкти, до яких відносять установи освіти і науки всіх рівнів, дитячі ясла-садки, курси підвищення кваліфікації, начальні комбінати, дитячі будинки [14, с.187];
- об'єкти культури, до яких відносять бібліотеки, будинки культури та художнього виховання дітей, клуби, кінотеатри тощо.

Кінаш І.П. у своєму дослідженні розширює структуру соціальної сфери та виокремлює шість складових, що містять в собі окремі об'єкти соціальної сфери, рисунок 2.

Рис. 2. Складові та об'єкти соціальної сфери сільських територій
Джерело: складено автором за даними [9, с.172-174]

Наведений перелік складових та відповідних груп об'єктів соціальної сфери сільських територій дає змогу систематизувати їх за функціональними напрямками та значущістю для суспільства. Така класифікація допомагає не тільки глибше аналізувати рівень забезпечення суспільства необхідними послугами, а й конкретно визначати проблемні та пріоритетні місця розвитку соціальної сфери. Розуміння цих груп є ключовим для формування ефективних шляхів як для розвитку соціальної сфери, так і для сталого розвитку сільської території.

Таким чином, соціальна сфера передбачає: інвестиції і інфраструктуру сільських територій, розвиток рекреаційних зон, освіти, забезпечення сільського населення необхідними послугами, фінансовими можливостями, що забезпечать соціальний розвиток населення, формування трудових ресурсів тощо. Окрім того, необхідно додати важливість соціальної сфери у питаннях розвитку сільських та селищних громад та підтримки культурної спадщини [12].

Економічний розвиток є основою для забезпечення високої якості життя населення, оскільки в процесі економічного розвитку формуються нові можливості до зростання доходів, підвищення рівня зайнятості, споживання, рівня освіти та медичного обслуговування. Окрім того, формування соціальної, політичної, економічної та інституціональної системи орієнтовані на підвищення престижності особистості в суспільстві, створює умови для підтримки кожної окремої людини [11].

Стан соціальної сфери сільської території повністю уособлює побутову привабливість сільських територій, оскільки значні диспропорції у соціальній сфері, яка повністю перекладається на рівень якості життя суспільства,

привабливість території тощо, у висновку зменшують соціально-економічну активність праці, сповільнює загальний соціально-економічний розвиток сільської території. Об'єкти соціальної сфери потребують постійного оновлення та підтримки, оскільки саме вони є фактором підтримки населення. З метою покращення стану сільських територій, рівня життя населення, підвищення рівня функціонування сільськогосподарського комплексу – подальший розвиток соціальної сфери повинен відповідати певним вимогам, а саме: територіальна пропорційність, функціональна розгалуженість, підтримка галузевих пропорцій і оптимальність розмірів об'єктів, підвищення якості побутових послуг на сільській території, забезпечення технічного оснащення й обслуговування об'єктів соціальної інфраструктури [5].

Реформа децентралізації в Україні відкрила значні можливості для розвитку як сільських, так і міських територій, надавши місцевим органам самоврядування більше повноважень до дій, ресурсів і відповідальності за управління територіями та їх розвиток. Найгострішими проблемами соціально-економічного розвитку сільських територій до проведення реформи були:

- застарілість та невідповідність системи адміністративно-територіального устрою України, невідповідність вимогам ефективності публічної влади та сучасним умовам підприємництва та господарювання;
- недосконалість механізму фінансово-бюджетного забезпечення та стимулювання соціально-економічного розвитку регіону [16, с.83];
- низький рівень кадрового забезпечення органів самоврядування;
- нераціональне територіальне розміщення об'єктів інфраструктури;
- невпорядкованість відносин власності;
- низький рівень якості послуг місцевого самоврядування та об'єктів інфраструктури, що надаються населенню [19, 10 с.5].

Сучасні глобальні виклики, тренди соціально-економічної політики на міжнародному та національному рівнях країн зумовлюють реалізацію концепції сталого розвитку, яка передбачає пропорційний та збалансований соціально-економічний, демографічний розвиток територій. Беручи до уваги те, що в Україні сільське населення на 2021 р. складало 30,3% наявного населення, а сільськогосподарські угіддя – 70% земельного фонду України, сталість розвитку сільських територій значною мірою визначає забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни в цілому [7].

Сучасний адміністративно-територіальний устрій України поділяє області на конкретний перелік громад, визначених відповідно постанові Верховної Ради України від 17 липня 2020 року «Про утворення та ліквідацію районів», відповідно до якої, адміністративно-територіальний поділ України налічує: 409 міських громад, 435 селищних громад та 625 сільських громад. [2]. Територіальна громада, адміністративним центром якої є місто, є міською територіальною громадою, центр якої визначено селищем міського типу – селищною, а центром якої визначено селом – сільською. Адміністративно-територіальний поділ областей на громади за типами наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Адміністративно-територіальний устрій України за регіонами на
2022 рік**

Область	Кількість громад			Усього
	За типами громад			
	Міські	Селищні	Сільські	
Вінницька	18	22	23	63
Волинська	11	18	25	54
Дніпропетровська	20	25	41	86
Донецька	43	14	9	66
Житомирська	12	22	32	66
Закарпатська	11	18	35	64
Запорізька	14	17	36	67
Івано-Франківська	15	23	24	62
Київська	24	23	22	69
Кіровоградська	12	16	21	49
Луганська	20	12	5	37
Львівська	39	16	18	73
Миколаївська	9	14	29	52
Одеська	19	25	47	91
Полтавська	16	20	24	60
Рівненська	11	13	40	64
Сумська	15	15	21	51
Тернопільська	18	16	21	55
Харківська	17	26	13	56
Херсонська	9	17	23	49
Хмельницька	13	22	25	60
Черкаська	16	10	40	66
Чернівецька	11	7	34	52
Чернігівська	16	24	17	57
У всіх областях	409	435	625	1469

Джерело: складено автором за даними [7]

Данні з таблиці 1 свідчать, що переважна більшість з загальної кількості громад – це селищні та сільські громади, що пояснює важливість сільського розвитку, який повинен базуватися на комплексному впровадженні принципів, підходів та механізмів інтегрованого розвитку сільських територій. Передумовою реалізації сталого розвитку сільських територій є органічна єдність конкретних реалій, в яких проживає сільське населення, із природним, соціальним та екологічним довкіллям.

Соціальний вектор, що визначено в концепції сільського розвитку до 2030 року передбачає формування оптимальної поселенської мережі та покращення відтворення населення на сільських територіях, забезпеченні рівня зайнятості населення та підвищення його житлово-побутових умов [1]. Таким чином, реалізація положень Концепції сільського розвитку може сприяти:

– формуванню сприятливих умов фінансової підтримки населення для забезпечення реалізації основної та альтернативних видів господарської діяльності і створення робочих місць;

- стимулювання зростання людського капіталу;
- створення інвестиційної привабливості сільських територій;
- розвитку закладів освіти, охорони здоров'я та культури;
- покращення умов життя шляхом створення та оновлення об'єктів

житлово-комунального господарства;

До груп індикаторів розвитку соціальної сфери можна віднести: зростання рівня зайнятості та середнього доходу населення, сільських підприємств, несільськогосподарського сектору та домогосподарств; збільшення частки видатків на будівництво та оновлення житлово-побутових господарств; якісне та кількісне збільшення людського капіталу та покращення демографічної ситуації; рівень міграційних процесів.

Висновки з проведено дослідження. У ході проведення дослідження встановлено, що значення соціальної сфери у системі сільських територій має всебічний вплив на розвиток та життєдіяльність громад, створення середовища комфортного проживання та гармонійного розвитку населення і території. Соціальна інфраструктура впливає на процес виробництва матеріально-речового багатства через прискорення науково-технічного прогресу, створення необхідних передумов для підвищення зайнятості в суспільному виробництві, раціоналізації використання трудових ресурсів. Соціальна сфера забезпечує доступ до основних послуг, формує соціальну стабільність, сприяє збереженню та відтворенню людського капіталу. Розвинута соціальна сфера визначає конкурентні переваги території, здатна стимулювати економічну активність населення, забезпечує комфортний побут на сільських територіях та загалом підвищує рівень добробуту населення, що проживає на сільських територіях.

Значний вплив на територіальний розвиток здійснила реформа децентралізації, в умовах якої сільські території мають більше можливостей ефективно та раціонально використовувати наявні ресурси, що забезпечить розвиток громади загалом.

Перелік посилань

1. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-r#Text> (дата звернення: 15.12.2024).

2. Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верхов. Ради України від 17.07.2020 № 807-IX : станом на 7 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення: 13.12.2024).

3. Воркун Л.І., Демкович Л.К. Оцінка стану соціальної інфраструктури сільських територій Чернівецької області. *Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України*. 2013. № 6(104). С. 201-211.

4. Газуда С.М. Вплив соціальної інфраструктури на сільський розвиток регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. № 33(3). С. 45-48.

5. Гром'як Т.Д. Теоретичні основи формування соціальної сфери села. *Ефективна економіка*. 2011. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=802> (дата звернення 14.12.2024)
6. Дідківська Л.І., Головка Л.С. *Державне регулювання економіки* : Навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2000. 209 с.
7. Збірник Статистичний щорічник України 2022 рік. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/Збірник%20Статистичний%20щорічник%20України%202022%20рік.pdf> (дата звернення: 12.12.2024)
8. Кириченко С.О. Класифікація соціальної інфраструктури в регіонах за функціонально-спеціалізованим підходом. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2015. №53. С.53-58.
9. Кінаш І.П. Склад і структура соціальної інфраструктури. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. № 3 (46). С.172-176.
10. Кукель Г.С., Роледерс В.В., Семчук І.В. Оцінка зайнятості в сільському господарстві України. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. № 1(75). С. 47-51.
11. Лосєва Ю.Г. Дослідження механізму ефективного залучення соціальних інвестицій для розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-3-9750> (дата звернення 12.12.2024)
12. Нагернюк Д.В., Непочатенко О.О. Проблеми та перспективи в розвитку сільських територій України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37> (дата звернення: 14.12.2024)
13. Пігуль Н.Г. Сутність і значення соціальної інфраструктури. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 2(58). С. 37-41.
14. Погрібний О.О. *Аграрне право України*. Підручник. К.: Істина, 2007. 448 с.
15. Третяк В. П. *Управління розвитком соціальної інфраструктури України в умовах глобалізації* : монографія. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 317 с.
16. Уманець Т.В. Стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів України на засадах фінансової децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. № 3(57). 2019. С. 83-88.
17. Хомюк Н. Л. Особливості формування категорії «сільських територій». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 17 (2). С. 117-120.
18. Швайка Л. А. *Державне регулювання економіки* : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 435 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-82.html> (дата звернення 16.12.2024)
19. Шульц С.Л. *Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації* : наукове видання. Л.: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України, 2018. 140 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180101.pdf> (дата звернення 19.12.2024)

References

1. On the approval of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine until 2030 and the approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025-2027: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 15, 2020 No. 1163-p. [Pro sxvalennya Strategiyi rozvy`tku sil`s'kogo gospodarstva ta sil`s'ky`x tery`torij v Ukrayini na period do 2030 roku ta zatverdzhennya operacijnogo planu zaxodiv z yiyi realizaciyi u 2025-2027 rokax: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny` vid 15.11.2024 no. 1163-r.], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#Text> (last accessed: 14.12.2024).
2. On the formation and liquidation of districts: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of 17.07.2020 No. 807-IX: as of September 7, 2023. [Pro utvorenniya ta likvidaciyu rajoniv: Postanova Verxovnoyi Rady` Ukrayiny` vid 17.07.2020 no. 807-IX: stanom na 7 veresnya 2023 roku], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (last accessed: 13.12.2024).
3. Vorkun, L.I., Demkovich, L.K. (2013), Evaluation of Condition of the Social Infrastructure of Rural Territories of the Chernivtsi region [Ocinka stanu social'noyi infrastruktury` sil`s'ky`x tery`torij Chernivecz`koyi oblasti], *Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, No. 6(103), P. 201-211.
4. Gazuda, S. (2011), Influence of social infrastructure for rural development in the region [Vply`v social'noyi infrastruktury` na sil`s'ky`j rozvy`tok regionu], *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, No. 33 (3), P. 45-48.
5. Gromyak, T. (2011), Theoretical foundations for the formation of the social sphere of the village [Teorety`chni osnovy` formuvannya social'noyi sfery` sela. Efekty`vna ekonomika], *Effective economy*, No. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=802> (last accessed 14.12.2024)
6. Didkivska, L. I., Holovko, L. S. (2000), *State regulation of the economy [Derzhavne reguluvannya ekonomiky`]*, Kyiv: Znannia, 209 p.
7. Statistical Yearbook of Ukraine 2022 [Staty`sty`chny`j shhorichny`k Ukrany` za 2022 rik], available at: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/Збірник%20Статистичний%20щорічник%20України%202022%20рік.pdf> (last accessed: 12.12.2024)
8. Kyrychenko, S. (2015), Classification of social infrastructure in the regions by functional-specialized approaches [Klasy`fikaciya social'noyi infrastruktury` v regionax za funkcional'no-specializovany`m pidxodom], *Problems of systemic approach in the economy*, No. 53, P. 53-58.
9. Kinash, I.P. (2012), Composition and structure of social infrastructure [Sklad i struktura sotsial'noyi infrastruktury], *Socio-economic research bulletin*, Vol. 3 (46), P. 172—176.
10. Kukel, G., Roleders, V., Semchuk, I. (2020), Estimation of employment in agriculture of Ukraine [Ocinka zajnyatosti v sil`s'komu gospodarstvi Ukrayiny`], *Problems of systemic approach in the economy*, No. 1 (75), P. 47-51.
11. Losieva, Y. (2024), Study of the mechanism of effective attraction of social investments for the development of territorial communities in the conditions of decentralization [Doslidzhennya mexanizmu efekty`vnogo zaluchennya social'ny`x investy`cij dlya rozvy`tku tery`torial'ny`x gromad v umovax decentralizaciyi], *Public*

Administration and National Security, No 3. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-3-9750> (last accessed 12.12.2024)

12. Naherniuk, D., Nepochatenko, O. (2021), Problems and prospects of rural development in Ukraine [Problemy` ta perspekty`vy` v rozvy`tku sil`s`ky`x tery`torij Ukrayiny`], *Economy and Society*, No. 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-37> (last accessed: 14.12.2024)

13. Pihul, N. H. (2013), The essence and importance of social infrastructure [Sutnist` i znachennya social`noyi infrastruktury`], *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*, No. 2 (58), P. 37-41.

14. Pogribnyi, O. (2007), *Agrarian law of Ukraine* [Agranne pravo Ukrayiny`], Kyiv: Istyna, 448 p.

15. Tretiak, V. (2014), *Managing the development of social infrastructure in Ukraine in the context of globalization* [Upravlinnya rozvy`tkom social`noyi infrastruktury` Ukrayiny` v umovax globalizatsiyi], Kharkiv: Karazin Kharkiv National University, 317 p.

16. Umanets, T. (2019), Stimulating the socio-economic development of the regions of Ukraine on the basis of financial decentralization [Sty`mulyuvannya social`no-ekonomichnogo rozvy`tku regioniv Ukrayiny` na zasadax finansovoyi decentralizatsiyi], *Economic Herald of the Donbas*, No. 3 (57), P. 83–88.

17. Khomiuk, N. (2018), Features of formation of category «rural areas» [Osobly`vosti formuvannya kategoriyi «sil`s`ky`x tery`torij»], *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, No. 17 (2), P. 117-120.

18. Shvajka, L. A. (2008), State regulation of Economy [Derzhavne regulyuvannya ekonomiky`], Kyiv: Znannya, 462 p., available at: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-82.html> (last acceed 16.12.2024)

19. Shults, S.L. (2018), Development of social sphere of territorial communities in terms of administrative and financial decentralization [Rozvy`tok social`noyi sfery` tery`torial`ny`x gromad v umovax administraty`vno-finansovoyi decentralizatsiyi], Lviv, available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180101.pdf> (last accessed 19.12.2024)

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК: 332.14+351.83/.84](477-22) JEL Classification: O18, Q10, R10

Бреус Д.К. ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мета: Метою статті є аналіз складових соціальної сфери сільських територій, визначення напрямів сільського розвитку та виокремлення індикаторів розвитку соціальної сфери сільських територій. **Методика дослідження:** метод аналізу та синтезу, системний підхід, метод узагальнення, метод класифікації, графічний метод. **Результати:** У ході дослідження було проведено аналіз ролі та функції соціальної сфери в системі сільських територій, згруповано та класифіковано функції сільських територій. Соціальна сфера є багатовимірною та налічує значний перелік груп об'єктів, аналіз адміністративно-територіального устрою території України показав, що із 1469 громад України, 1069 громад є сільськими та селищними. При цьому, на території цих громад загалом проживає та працює 30,6% населення України, за структурою, економічно активне сільське населення працездатного віку становить 5,18 млн. осіб, при цьому рівень зайнятості сільського населення в 2021 році становив 62%, а рівень безробіття становить 11,2%, що є відносно високим показником. Це підкреслює ключову роль сільських територій в системі соціально-економічного розвитку країни та необхідність покращення соціальної сфери з метою підвищення життя та добробуту сільського населення, підтримки сільського господарства і також сприятиме зменшенню міграції з сільських територій та збільшенню їх соціальної привабливості. А індикатори розвитку соціальної сфери забезпечать кількісне та якісне визначення ефективності заходів, спрямованих на покращення соціальних умов на сільських територіях. **Наукова новизна:** полягає у розробці комплексного підходу до оцінки значення соціальної сфери у системі сільських територій, враховуючи її роль у забезпеченні розвитку території, покращенні добробуту населення задовольняючи їх всіма необхідними послугами. **Практична значущість:** запропоновані напрями розвитку сільських територій та групи індикаторів розвитку соціальної сфери дозволять сільським громадам розширити можливості проведення аналізу об'єктів соціальної сфери сільських територій задля визначення привабливості окремих сільських територій.

Ключові слова: соціальна сфера, соціальна інфраструктура, сільські території, сталий розвиток, управління.

UDC: 332.14+351.83/.84](477-22), JEL Classification: O18, Q10, R10

Breus D. THE IMPORTANCE OF THE SOCIAL SPHERE IN THE SYSTEM OF FUNCTIONING OF RURAL AREAS

Purpose: the purpose of the article is to analyze the components of the social sphere of rural areas, determine the directions of rural development and identify the indicators of the development of the social sphere of rural areas. **Methodology of research:** method of analysis and synthesis, systematic approach, method of generalization, method of classification, graphical method. **Findings:** the study analyzed the role and functions of the social sphere in the system of rural areas, grouped and classified the functions of rural areas. The social sphere is multidimensional and has a significant list of groups of objects, and the analysis of the administrative-territorial structure of Ukraine's territory showed that out of 1469 communities in Ukraine, 1069 communities are rural and settlement ones. At the same time, 30.6% of the population of Ukraine lives and works in these communities, and the structure of the economically active rural population of working age is 5.18 million people, with a rural employment rate of 62% in 2021 and an unemployment rate of 11.2%, which is relatively high. This emphasizes the key role of rural areas in the country's socio-economic development and the need to improve the social sphere in order to improve the lives and well-being of the rural population, support agriculture, and help reduce migration from rural areas and increase their social attractiveness. In addition, indicators of social development will provide a quantitative and qualitative determination of the effectiveness of measures aimed at improving social conditions in rural areas. **Scientific novelty:** the article develops an integrated approach to assessing the importance of the social sphere in the system of rural areas, taking into account its role in ensuring the development of the territory, improving the welfare of the population by providing them with all the necessary services. **Practical value:** proposed directions of rural development and the groups of social sector development indicators will allow rural communities to expand their ability to analyze the social sector facilities in rural areas to determine the attractiveness of individual rural areas.

Keywords: social sphere, social infrastructure, rural areas, sustainable development, management.

Відомості про авторів / About the Authors

Бреус Денис Костянтинович – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, email: 25252586a@gmail.com; моб. (066) 213-76-39

Breus Denys Kostyantynovich higher education student, Doctor of Philosophy, V. N. Karazin Kharkiv National University